

Mykhailo Bril
*Candidate of Economic Sciences, Docent,
Associate Professor at the Department of State Governance,
Public Administration and Economic Policy
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics*

Бріль М.С.
*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри державного управління,
публічного адміністрування та економічної політики
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця*

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-576-1-2>

**INDICATOR OF ECONOMIC SENTIMENT
AS A DIAGNOSTIC TOOL
FOR ASSESSING MACROECONOMIC STABILITY IN UKRAINE**

**ІНДИКАТОР ЕКОНОМІЧНИХ НАСТРОЇВ
ЯК ДІАГНОСТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ
ДЛЯ ОЦІНКИ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ В УКРАЇНІ**

В умовах високої динаміки зовнішніх і внутрішніх викликів для української економіки особливої актуальності набуває пошук надійних інструментів діагностики макроекономічної стійкості. Одним з таких інструментів виступає Індикатор економічних настроїв (ІЕН) – агрегований показник, що відображає очікування економічних агентів у ключових секторах економіки. Його динаміка дозволяє не лише оцінити поточні тенденції в бізнес-середовищі, а й ідентифікувати переломні моменти в економічному циклі задовго до того, як зміни будуть зафіксовані в офіційній статистиці валового внутрішнього продукту, індексів виробництва тощо.

Важливо підкреслити, що економічні настрої в Україні можуть слугувати не лише оперативним індикатором поточної кон'юнктури, а й глибоким діагностичним інструментом для оцінки загальної макроекономічної стійкості держави. Індикатори, такі як рівень споживчої впевненості, інвестиційні наміри бізнесу та довіра до економічної політики, відображають не лише фактичний стан економіки, але й очікування її майбутнього розвитку. Зокрема, зміни в споживчій впевненості можуть слугувати раннім сигналом коливань внутрішнього попиту, що має ключове значення для підтримання темпів зростання в умовах обмежених зовнішніх ресурсів [1].

Крім того, соціальна стабільність, є критичною умовою економічної стійкості, а отже, моніторинг економічних настроїв дозволяє опосередковано оцінювати ризики соціально-економічної напруги [2]. З цієї позиції ІЕН є не лише економічною метрикою, а й інструментом превентивної аналітики для урядових стратегій.

Аналіз Індикатора економічних настроїв (рис. 1) свідчить про високу чутливість бізнесу та споживачів до кризових явищ, зокрема – до шоків 2022 року. Починаючи з I кварталу 2022 року, відбулося різке падіння значення загального ІЕН – з понад 106 пунктів у IV кварталі 2021 року до 73 пунктів у II кварталі 2022 року. Це стало найглибшим спадом за весь досліджуваний період. Така динаміка сигналізує про масштабне порушення очікувань економічних агентів і високий рівень невизначеності.

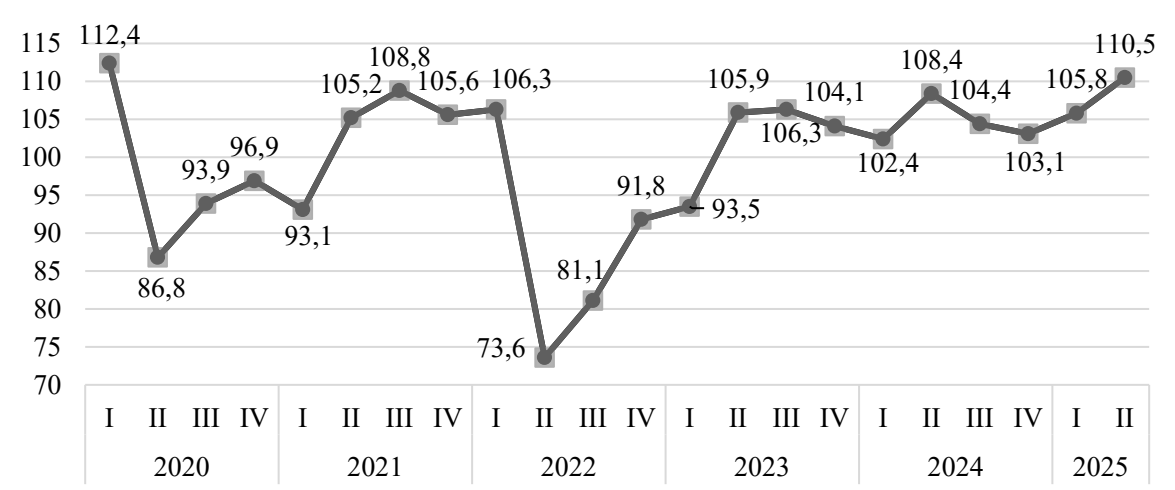

Рис. 1. Індикатор економічних настроїв поквартально за 2020–2025 роки

Джерело: побудовано автором на основі [3]

Після досягнення мінімуму в середині 2022 року, індекс почав поступово зростати, демонструючи ознаки стабілізації. Уже з IV кварталу 2022 року спостерігається тренд відновлення, який зберігався протягом 2023–2024 років. У першій половині 2025 року ІЕН перевищив позначку 110 пунктів, що свідчить про повернення економічних настроїв до докризових рівнів.

Поглиблений аналіз компонентів Індикатора економічних настроїв за 2020–2025 роки (табл. 1) свідчить про значну чутливість різних секторів економіки до зовнішніх шоків та асинхронність їхнього відновлення. У 2022 році, під впливом повномасштабної війни, всі компоненти зазнали значного падіння, проте масштаби та динаміка спаду були різними.

Найглибший структурний шок спостерігався в будівництві, де у II кварталі 2022 року індикатор ділової впевненості обвалився до -69,6. У промисловості аналогічний показник знизився до -22,4, що

також свідчить про глибоку втрату впевненості. У цих секторах зниження тривало до кінця 2023 року, а відновлення у 2024–2025 роках залишається повільним: навіть у II кварталі 2025 року показник у будівництві залишається на рівні -35,4, що вдвічі гірше за передкризові значення 2020 року.

Таблиця 1

Компоненти Індикатора економічних настроїв

Рік / квартал		Індикатор ділової впевненості в переробній промисловості	Індикатор ділової впевненості в будівництві	Індикатор ділової впевненості в роздрібній торгівлі	Індикатор ділової впевненості у сфері послуг	Індикатор споживчої впевненості
2020	I	-11,9	-24,8	7,5	-1,8	-6
	II	-19,8	-45,6	-15,7	-41,2	-35,8
	III	-10,1	-36,2	-3,2	-35,5	-33,8
	IV	-11,8	-30,7	0,4	-20,1	-39,5
2021	I	-16,3	-30	-2,5	-25,5	-38,2
	II	-4,3	-27,2	1	-26,2	-26,4
	III	-6	-22,3	5,5	-6,9	-28,6
	IV	-8,3	-21,7	1,7	-7,8	-31,9
2022	I	-9,7	-18,7	1,5	-0,1	-38,9
	II	-22,4	-69,6	-13,1	-54,5	-18
	III	-14,4	-67,8	-3,6	-40,1	-34,6
	IV	-15,4	-60,3	11,5	-22,4	-26,7
2023	I	-14,4	-55,2	10,5	-13,9	-28,3
	II	-4,4	-49,8	13,9	-8,1	-27,3
	III	-7	-43,3	13,5	-6,3	-25,5
	IV	-10,4	-42,5	9,2	-5,3	-25,7
2024	I	-11,4	-41	10,4	-7,8	-31,1
	II	-2,8	-41,1	9,9	-7,3	-34,2
	III	-7,6	-46,3	6,1	-8,3	-37,3
	IV	-8,7	-40,5	8,1	-7,6	-36,4
2025	I	-8,5	-38,6	10,4	-6,3	-30,4
	II	-3	-35,4	9,2	-7,2	-30,6

Джерело: сформовано автором на основі [3]

Натомість сфера роздрібної торгівлі продемонструвала значно кращу адаптивність. Після короткочасного провалу у 2022 році (мінімум -13,1), вже з IV кварталу того ж року спостерігається чітке відновлення: індикатор досягнув 11,5, а в наступні роки стабільно утримувався на рівні 8-14 пунктів.

Сфера послуг, яка традиційно є вразливою до криз через залежність від фізичної присутності та мобільності споживачів, зазнала суттєвого спаду до -54,5 у II кварталі 2022 року. Проте відновлення у цьому секторі

відбувалося рівномірніше, з поступовим наближенням до докризових рівнів: уже в 2025 році індикатор коливається в межах -6,5.

Індикатор споживчої впевненості населення також відображає сильну турбулентність. Хоча найнижче значення (-39,5) було зафіксовано ще у IV кварталі 2020 року, проте в 2022–2024 роках спостерігається його збереження на низьких рівнях – від -25 до -38, що свідчить про затяжну недовіру населення до економічних перспектив. Лише в 2025 році показники покращуються, досягаючи -30,4 у I кварталі.

Отже, Індикатор економічних настроїв слугує не лише барометром поточних очікувань бізнесу та споживачів, але й ефективним випереджальним інструментом для макроекономічного планування. Його чутливість до змін у поведінкових установках економічних агентів дозволяє виявляти точки зламу ще до того, як вони проявляться у фактичній динаміці ВВП чи ринку праці.

Особливо яскраво ця властивість виявилася у 2022 році: зафіксоване різке зниження ІЕН та його компонентів у II кварталі передувало оприлюдненню офіційних даних про обвал обсягів виробництва, торгівлі та інвестицій. Таким чином, індекс функціонує як ранній індикатор кризи, даючи змогу оперативно реагувати державним органам.

Література:

1. Вергелюк Ю., Болдова А., Москаленко Н. Проблеми забезпечення боргової стійкості України. *Економіка та суспільство*. 2023. № 56. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-6>.
2. Макарова О. Соціальне відторгнення в Україні: специфіка проявів та методологія оцінювання. *Демографія та соціальна економіка*. 2011. № 1. С. 57–68. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2011.01.057>.
3. Індикатор економічних настроїв (2020–2025). *Державна служба статистики України*. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/fin/opd_ek/ien/arh_ien_u.htm